

jednává o významu, jež měla tato sbírka konstitucí pro vývoj práva v západní Evropě po pádu říše západořímské.

E. J. Bekker: *Über das Princip der processualischen Consumption*; tamtéž str. 339—355.

B. vrací se ku staré kontroverzi (Keller-Bekker) o konsumční moci litis-kontestace, namítaje proti Kellerovi, že litiscontestatio, jež značí různé úkony jednotlivých druhů processů, nemohla býti sama o sobě důvodem pro zavedení procesní konsumpce, nýbrž že tato má, říčinu svou v samé povaze římského procesu, totiž v principu vysloveném v řeholi »bis de eadem re ne sit«. Litiskontestace bylo dle B. k uskutečnění tohoto principu toliko použito.

Eisele: *Exceptio rei iudicatae vel in iudicium deductae*; tamtéž str. 1—57.

Proti Lenelovi, jenž ve svém díle o *edictum perpetuum* formuluje *exceptionem rei iudicatae vel in iudicium deductae* co jedinou excepci »si ea res qua de agitur iudicata (non est) vel in iudicium deducta non est«, setrvává E. při svém dřívějším (*Abhandl. zum röm. Civilprocess*, č. 1, 1889) tvrzení, že jedná se tu o dvě samostatné excepce *rei iudicatae* a *rei in iudicium deductae*, jichž skutkový podklad byl podstatně rozdílný a vyvrací podrobně důvody, jež Lenel pro svůj odchylný náhled uvádí.

Dr. Friedrich von Velsen: *Das edictum provinciale des Gaius*; tamtéž str. 73—148.

Nerozluštěna zůstává dosud záhada týkající se osoby Gaiovy. Z okolnosti, že sepsal komentář ad *edictum provinciale*, soudí se, že byl provincialistou, avšak i povaha tohoto ediktu není dosud náležitě vysvětlena. Nejrozšířenější jest mínění, že Julian vedle ediktů městských sestavil z ediktů v provinciích platných též jediný edikt provinciální, kterýž pak Gaius komentoval. Naproti tomu popírá v. Velsen existenci takového ediktu, ano popírá pro dobu Gaiovu i existenci zvláštních ediktů v jednotlivých provinciích. Pro náhled tento uvádí v. V. jednak, že od doby Ciceronovy (*epist. ad Att. VI. 1*) nečiní se nikde ani zmínky o ediktech provinciálních, jednak poukazuje na zprávu Dio Cassiovu (54.9) »ὁ δὲ Αὐγούστος τὸ μὲν ὑπὲρ αὐτὸν κατὰ τὸν Ῥωμαίων ἔθνη διαφέρει«, z níž dovozuje, že za císaře Augusta zrušeny byly dřívější zvláštní edikty v jednotlivých provinciích nepochybně jednou z obou *leges Juliae iudiciariae* (r. 734, resp. 737 a. u.), a že na jich místě rozšířena byla platnost ediktů městských, *praetoris urbani* a *praetoris peregrini*, na celou říši římskou; zároveň že přijaty byly za téhož principa některé části ze zrušených ediktů provinciálních do ediktu *praetora peregrinského*. Komentář Gaiův týče se pak dle v. V. tohoto, též Labeonem komentovaného ediktu, jenž v dobách pozdějších nazván byl na rozdíl od ediktu *praetoris urbani* (*edictum urbicum*) *edictum provinciale*.

Právo církevní.

Dr. Max von Hussarek, Grundriss des Staatskirchenrechts. Leipzig, Duncker und Humblot 1899 (3. Band, 3. Abtheilung des Grundrisses des Öst. Rechts, herausg. von den Prof. Dr. A. Finger, Dr. O. Frankl. Dr. D. Ullmann). Lex. 8°, str. 35.

Látka rozdělena na díl všeobecný a díl zvláštní; v onom (str. 1—16) probrány všeobecný poměr mezi státem a církví, zásadní stanovisko rakouského práva oproti náboženským společnostem, zásada svobody víry a svědomí, připuštění náboženských společností, organisace jejich, náboženské společnosti, jakožto samosprávné korporace, právní ochrana náboženských společností státem připuštěných. V dílu zvláštním (str. 16 nsl.) mluví se o církvi katolické, řecko-východní a evangelické, pak o židovské společnosti náboženské. Při církvi katolické věnována pozornost zvláště její organizaci, úřadům, průpravě duchovních, řeholním tovaryšstvům a majetkovým poměrům.

Vytknouti na tak malém místě hlavní ustanovení z rakouského církevního práva státního jest umění, které se spisovateli podařilo znamenitě, jak po stránce věcné, tak i formální, ježto jest jednak výborně vyškoleným theoretikem (jest universitním docentem s titulem řádného profesora na Vídeňské právnické fakultě), jednak zkušeným praktikem jest skutečným ministeriálním radou v ministerstvu pro kultus a vyučování). Stanovisko, které spisovatel co do poměru mezi státem a církví zaujímá, nejlíp dá se charakterisovati jeho vlastními slovy, že stát a církve nejsou pro sebe zřízeny, nýbrž že jsou zařízeními k podporování ideálního a materiálního lidského stavu kulturního, a že ani církve ani stát nesmějí ve svém působení trvale přehlédnouti, že každá strana jest mocí nezávislou, která životní sílu neodvozuje od strany druhé, nýbrž že ji čerpá ze svých vlastních zvláštních pramenů (str. 1). Dobře pak podotýká se (str. 4), že o postavení církve ve státu nerozhoduje zásadní stanovisko státu o koordinaci nebo podřízenosti církve, nýbrž že rozhodují jednotlivosti prováděné v zákonodárství správním. Důsledkem tohoto názoru jest pak úsudek o zákonu ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z., že katolické církvi v úděl dal stát menší volnost než ostatním náboženským společnostem, čímž přispěl sám ku vzplanutí a prohloubení oněch protiv ve veřejném životě, jimiž doba nynější jest rozhárána (str. 17). Odtud obrací se proti institutu farních obcí dle §§ 35. a 36. citov. zákona a proti praxi rak. správního soudního dvoru, pokud prohlašuje, že místní obce ani dobrovolně nesmějí přispívati na účele katolického kultu (str. 18 a 19).

Zajímavé jest tvrzení (str. 20), že zkrácení presentační lhůty patronovy zavedené dvorským dekretem ze dne 18. června 1805 může považováno býti za derogované, že dnes se již nepublikuje v říšském zákonníku připuštění nových řádů a kongregací, jak předepisuje min. nař. ze dne 13. června 1858 č. 95 ř. z., ježto dle praxe povolení k usídlení nedává se pro celé státní teritorium, nýbrž pro příslušnou diecési (str. 24), a že se nepovažuje státní příslušnost za nutnou při řeholních konventuálech, kteří nezastávají nižádný církevní úřad (str. 24).

Na str. 30. neschvaluje spisovatel praxi, dle které se rozšiřuje na dávky kultové osvobození od přírážek obecních příslušící některým třídám osob, jako státním úředníkům.

Jestli nám práce Hussarkova vítanou sama o sobě, stává se tím cennější, ježto dosud nemáme žádného systematického vyličení rakouského církevního práva státního. Nejúplnější sestavení zákonů, nařízení a rozhodnutí

nalezneme nyní ve 4. svazku Mayrhoferova Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst, 5. vydání 1898, (autoři jsou Heidlmaier a Förster), nač při této příležitosti upozorňujeme. *Prof. Henner.*

Dr. Paul Fredericq: Corpus documentorum inquisitionis haereticae pravitatis Neerlandicae (Verzameling van stukken betreffende de pauselijke en bisschoppelijke inquisitie in de Nederlanden). Gent a Haag I., 1889; II. 1896; IV., 1900. — *Týž: Geschiedenis der inquisitie in de Nederlanden tot aan hare herinrichting onder keizer Karel V.* Tamže I., 1892; II., 1897.

Fredericq Pavel jest Vlám, profesor dějin na universitě Gentské, nadšený bojovník za práva vlámská, muž světového rozhledu, spisovatel velmi plodný, historik střizlivý a svědomitý.

Jeho četné spisy nezasahují ovšem v první řadě do právních dějin, nemohou ale právním historikem býti potud opomenuty pokud zanášejí se dějinami inkvisice proti kacířům v Nizozemsku. Neznáme země, která by se honositi mohla tak důkladně připravovanými dějinami inkvisice, jako Nizozemsko, a to hlavně spisovatelskou činností Fredericqovou a spoluprávníostí jeho žáků, jimž Fredericq jest vzorným průvodcem na poli literárním. Vlastních dějin inkvisice vyšly dosud dva svazky shora naznačené.

První svazek (str. 114.) věnován církevnímu stihání kacířů v Nizozemsku v 11., 12. a 13. stol. pilně zřetel bera k všeobecným základům inkvisice, kdežto 2. díl (str. 195.) zabývá se inkvisicí ve 14. století. Ostatní části dosud nevydané podati mají dějiny inkvisice až do 16. stol.

Aby pro tyto dějiny získán byl základ co nejširší a nejspolehlivější, podnikl Fredericq vydávati shora naznačené Corpus jakožto snůšku nejrozmanitějších pramenův a zpráv čerpaných z nejrůznějších konců světa, z nichž veliké množství dosud tiskem vydáno nebylo. První díl (str. XXXIX a 640) obsahuje léta 1025—1520 a jest doplněn dílem druhým (str. XXII a 411) donášejícím materiál z let 1077—1518; třetí díl dosud nevydaný má býti opětně věnován doplňkům svazků předchozích i má přinést všeobecný rejstřík všech tří prvních dílů; čtvrtý díl (str. XXXIX a 553) roku 1900 vydaný před svazkem třetím obsahuje léta 1514—1525 (23. září). Každý jednotlivý kus jest podán jazykem původním i opatřen jest regestem.

Právě toto Corpus poskytuje i právníku rozmanité opory pro otázky týkající se zejména církevního trestního práva i procesu proti kacířům.

Jinou ještě pozoruhodnou okolnost sluší vytknouti: při přípravných pracích ke Corpus jest Fredericq podporován členy praktických cvičení v historických vědách odbývaných za jeho vedení na Gentské universitě; za tuto činnost vyznačení jsou žáci jeho též na veškerých svazcích jako jeho spolupracovníci, i uvádějí se jejich jména ve zvláštním seznamu.

Fredericq takto povzbuzuje vhodně literární činnost svých žáků, z nichž někteří na poli dějin inkvisice a kacířského hnutí cenná díla již napsali, což zejména platí o příliš záhy zemřelých spisovatelích Mulderovi a Frederichsovi. Tímto způsobem přispěl Fredericq též prakticky k rozluštění otázek jak praktická cvičení (semináře) při universitách mohou býti řízena, kteroužto otázku co do věd historických stopoval bedlivě na svých cestách po Ně-